

klopt. En zijn ook vele geloovigen niet traag en slap?

Het hoofdschuddend klagen over den afval onzer dagen ga gepaard met het kennen en belijden van eigen schuld; wat hebben wij gedaan, en wat doen wij nog, om dien afval tegen te gaan, en aan de arme wereld, die zich verpaast aan het aardse leven, het eenige medicijn ter geneezing aan te bieden?

Voor de zending is het echter van nog grooter betekenis, dat dit Secularisme ook in de heidenwereld is ingedrongen. Wij hebben steeds gehoord, dat de Heidenen en Mohammedanen alleszins godsdienstig zijn. Bij hen staat de godsdienst niet buiten het dagelijksche leven, maar heeft het geheel doortrokken. En nu raakt ook deze menschen zijn religie kwijt! En helaas, hij neemt het Christendom niet aan.

Een van de editors der International Review of Missions heeft een reis ondernomen, ter bestudeering van dit vreeselijke verschijnsel. In genoemde Review van Juli j.l. geeft hij verslag van zijn onderzoekingen; het is droevig. Hij heeft vooral bezocht Turkije, Iraq, Syrië, Egypte, enz.

Het meest trekt nog de inzinking in Engelsch-Indië de aandacht. De leiding op sociaal gebied is in handen van hen, die apathisch tegenover de religie staan. In Zuid-Indië verschijnt een periodiek, waarin de sociale hervorming wordt aangeprezen en tegelijk de vernietiging van de religie. Op het Indian National Congress in Calcutta werd erop aangedrongen, volkomen scheiding te maken tusschen de politiek en den godsdienst. En de voorgangers onder Hindu's en Mohammedanen verzekeren, dat het Secularisme, de godsdienstloze ontwikkeling, onder de hoogere kringen alleszins godsdienstig zijn. Zelfs de bekende Gandhi is niet meer de man; jongere menschen zijn in zijn plaats gekomen als Pandit Jawaharlal Nehru, die ook voor „onafhankelijkheid“ propaganda maken, maar geheel verstoken van de warme mystiek, die Gandhi's „non-violent non-co-operation“ kenmerkte.

Hoe is het mogelijk: het diep-intens-religieuze Indië!

Wat er in Turkije geschied is, is ook algemeen bekend. Het Kalfaat is verdwenen; de fez afgeschafte; het Latijnse letterschrift ingevoerd; de sluler verboden, enz. enz., alles behorend bij den Islam. En de moskee's te Konstantinopel staan leeg! Maar aan de universiteit van Stamboul is de overheersende toon in de wetenschap of niet-religieus of beslist ongodsdienstig.

Zoo zouden wij door kunnen gaan. Wat in het Westen begonnen is, is door het Oosten overgenomen: scheiding, volkomen scheiding tusschen den godsdienst en het gewone leven; en deze scheiding vermoordt de religie; eerst wordt de religie nog voor een bepaalden dag en voor sommige gelegenheden gehandhaafd, maar straks wordt het naar het rijk der fabels verwezen; de verstandige mensch „doet er niet meer aan“!

Op de Conferentie van Jeruzalem is over dit probleem, dat voor de zending een buitengewoon groote moeilijkheid gaat worden, ernstig gesproken. In de bekende Hoedschap wijzen verschillende passages op dit verschijnsel.

De tijden worden boozet; de tegenstand van den vorst der duisternis feller, en alzoo de arbeid der zendelingen zwaarder. Wordt nu ook het gebed der gemeenten vroeger, aanhoudender, eenpariger: „Uw Koninkrijk koom' toch, o Heer“!

J. D. W.

KERKELIJK LEVEN IN NED.-INDIË.

Perspectieven en Predikanten.

Er zijn op het oogenblik acht Hollandse Gereformeerde Kerken in Indië, d.w.z. kerken waarin Hollandsch gesproken wordt, maar waarvan overigens ook

volgens den calvinist, het groote, maatgevende object, terwijl dan „mystiek“ is de aanraking tusschen object en subject; een aanraking, die slechts mystiek heeten mag, voor zover ze zich kan legitimeeren naar het Woord, en zich van zichzelf bewust wordt door den Logos; dezen dan weer gezien in ruimsten zin, maar slechts gekend, in geloofs-zaken, uit kracht van de vleeschwording, naar de Schriften.

Het komt op het consequente volhouden van de object-subject-relatie ter dege aan. Slechts op deze voorwaarde is vol te houden, dat tusschen ware en valsche mystiek een niet slechts gradueel, maar principieel verschil bestaat; ook, dat „christelijke mystiek“ nooit maatstaf kan zijn voor andere, omdat alle christelijke levensopenbaring, met elke andere levensopenbaring, van de zijde des menschen met zonde gemengd is, en dus het verschil tusschen goed en kwaad niet ligt in het al of niet christen-zijn (hiermee komen wij niet verder), maar alleen in het al of niet daadwerkelijk aannemen van het objectief gegeven openbaringsgoed. Hierin geeft God niet alleen den maatstaf van goed en kwaad, maar komt Hij ook tot ons, regenererend, herscheppend, zuiverend door een actio a parte Dei, een van God uitgaand werk. Dus moeten de verscheidene „religies“, met name ook de onderscheidene typen van mystiek, blijven gezien worden als waar en onwaar, goed en valsche; een andere keus blijft niet over voor wie het zwaartepunt legt juist in de objectieve gave van de openbaring Gods (tegen de religions-geschiedtische opvatting der mystiek dus). Alles hier staat of valt, niet met „den“ mystieke menschen, — die is er niet — maar met den tot hem komenden Logos.

Ja, de Logos: het Woord, dat in den beginne was bij God, dat God was, dat vleesch geworden is, onder ons heeft gewoond en ons God heeft verklaard, en tot ons

Javanen en Chinezen, Bataks en Minahassers lid kunnen zijn, en ook metterdaad zijn. We onderscheiden niet naar de rassen, maar moeten wel denken naar de talen.

Zoo is nu pas de Maleisch Gereformeerde Kerk te Batavia tot stand gekomen door instelling van het Maleisch-sprekend gedeelte van Batavia's Gereformeerde Kerk. We zouden dus kunnen spreken van negen Geref. Kerken in Indië; en eigenlijk van nog wel meer, indien we de Zendingkerken onder de Javanen er bij mochten rekenen; maar, zooals bekend, deze worden niet Geref., doch Christelijke Kerken genoemd.

Wij beperken ons in deze rubriek echter steeds zoveel mogelijk tot de Hollandsch sprekende kerken, en kunnen van de Maleisch Geref. Kerk te Batavia na ook afzien, daar het niet in de bedoeling ligt voor deze gemeente een predikant uit Holland te beroepen, doch haar te doen bedienen door een predikant of goeroe, godsdienstsleer, van Indische afkomst.

Vermeerdering van het aantal geïnstitueerde Hollandse kerken is in de eerste jaren nog wel niet te verwachten; althans niet in dien zin, dat zulk een nieuwe kerk ook een eigen predikant zou kunnen beroepen. Misschien mogen we hierop één uitzondering maken, doch daarover straks verder.

Reeds langen tijd was er verwachting, dat de groote en goed georganiseerde kring te Buitenzorg tot instelling zou kunnen komen; en evenzoo hoopte men reeds vele jaren, dat in Makassar op Celebes de tweede Geref. Kerk van de Buitengewesten (Medan op Sumatra was de eerste) zou ophoelen. Maar noch van het een noch van het ander schijnt voorlopig iets te zullen kunnen komen. De groepen Gereformeerden zijn in die plaatsen nog te gering, en vooral aan veel te sterke wisseling onderhevig. In Makassar b.v. schommelde het aantal leden gedurende de laatste zeven jaar van vier tot dertig, en van dertig weer naar twintig, terwijl de teruggang nog steeds schijnt aan te houden. Men heeft er nog te weinig een vaste, blijvende kern, die voor instelling van een kerk beslist noodzakelijk is. Ook moet zulk een kern in elk geval groot genoeg zijn, wil men tot instelling overgaan, dat men waarborg heeft, steeds een zij het nog zoo kleinen kerkeraad te kunnen verkrijgen; hetgeen met name noodig is voor een plaats in de Buitengewesten, waar men geheel op zichzelf is aangewezen, en de naburige Kerk toch altijd nog enkele dagen stoomen per K.P.M.-boot verwijderd is.

Eenigszins anders is het op het oogenblik echter met Malang gesteld. Het ligt ten zuiden van Soerabaja; slechts op een afstand van een 100 K.M. ver hier vandaan.

Malang in Oost-Java is te vergelijken met Bandoeng in West-Java. Beide plaatsen liggen in de bergen, en hebben daardoor een heerlijk koel klimaat. Wie enigszins kunnen, ontvluchten de altijd warme kustplaatsen, om zich in deze berg-oorden te vestigen. Zoo vindt men er met name tal van renteniers, die hun ouden dag in Indië blijven doorbrengen. Haar opkomst danken deze steden echter nog niet zozeer aan den ouderdom, als wel juist aan de jeugd. Het werden beide school-centra, hetgeen zeer goed te begrijpen is, waar het leeren den kinderen in de koude heel wat gemakkelijker valt dan in de hitte. Zoo kreeg Bandoeng de Indische Technische Hoogeschool binnen haar veste, en vindt men daar ook het eenige Christelijk Lyceum. Wie zijn kinderen voor verder onderwijs toch van huis moet doen, kiest daarvoor het liefst een koel klimaat. En dan is Bandoeng zeker de aangewezen plaats: het ligt een 700 Meter hoog, en niet ver van Batavia af. Een tijd lang is er zelfs sprake van geweest alle Departementen naar Bandoeng over te brengen, en een begin werd daar ook mee gemaakt. Aan al deze factoren vooral dankt Bandoeng haar opkomst; en daar-

kwam, in ons blijft, door den Heiligen Geest, die het alles uit den in deze hoogste zelfopenbaring tot ons gekomen Logos-Christus-Jezus neemt.

Hier scheiden de wegen van den calvinist en van den niet-calvinist.

Volkomen terecht zegt op zijn standpunt Dr. Aalders:

„Zoo heeft de mystiek te doen met gegevens, die zich niet zonder rest laten verbinden. Zij is, zooals wij het reeds uitdrukten, praelogisch, ir-rationeel. Daar is zij dan ook mystiek voor“.

Van deze opmerking moeten wij zeggen: daar is zij dan ook ethisch voor. Het ethische standpunt kan geen kloof gegraven zien tusschen de verscheiden vormen van „het religieuze“ leven.

De calvinist echter kent „het“ religieuze leven niet. Er is maar één God, er is ook maar één, eigen vormen achenpende, religie. Voor zichzelf belijdt hij, dat zijn religie nooit aan haar eigen maatstaf trouw blijft, omdat hij zelf er de onreinheid in brengt, en dus is hij ootmoedig en klein, en bevend voor God. Die ootmoed komt nooit sterker over hem, dan wanneer hij mystische ontmoetingen met zijn God heeft, want dan is juist de onderscheiding tusschen waar en valsche in eigen wezen hem zoo moeilijk als misschien nergens elders op zijn wegen van wandeling met God.

Maar hij houdt niettemin de objectieve waarde en waarheid van de openbaring van den éénen God tegenover alle mystieken, buiten en binnen het christendom vol, omdat hij niet anders mag. Hij begint de kritiek bij zichzelf; dit worde niet vergeten!

En daarom plaatst hij tegenover het door Dr. Aalders

mede gecreëerde kring te Bandoeng ook uit tot Kerk, die in 1916 kon worden geïnstitueerd.

Aan het begin van een soortgelijken groei, voor het kerkelijk leven van zoveel betekenis, schijnt thans in Oost-Java Malang te staan. Het koele klimaat (al is het niet zoo koud en hoog als Bandoeng: bijna 500 M.) trekt de renteniers van het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel steeds meer tot zich. Het onderwijs ontwikkelt er zich steeds sterker; niet alleen heeft Malang een rijk achterland, waarin tal van koffie- en rubberondernemingen liggen, en dat ook door betere verkeerswegen steeds gemakkelijker met heel den Oosthoek, tot Banjoewangi toe, in verbinding komt te staan; maar ook de bewoners van de Buitengewesten ten Oosten van Soerabaja zenden hun kinderen al liever naar Malang der school, waardoor ze hun de tweedagen-lange en vermoeiende reis over Java besparen. Als gewichtigste factor komt hier nu echter nog bij, dat het Nederlandsch Zending Genootschap zich met alle kracht juist op dit Zendingsterrein geworpen heeft, en Malang tot een centrum van Christelijk onderwijs aan 't maken is. Zoo groeit hier het Christelijk volkdeel sterker dan elders aan, en dat kwam ook onze kring van Gereformeerden zeer ten goede. Niet slechts dat het aantal Gereformeerden hier den laatste tijd beduidend toenam, maar er wordt door een en ander ook een vaste kern gevormd, die, onder Gods zegen, rijke perspectieven voor de toekomst opent. We hebben op Midden-Java, het Zendingsterrein onzer Geref. Kerken, gezien van hoeveel betekenis de schoolactie werd voor de Kerk: Djokja, Magelang en Solo danken er haar ont- en bestaan aan.

Op het oogenblik ressorteert Malang nog onder de Kerk van Soerabaja, maar er mag goede hoop zijn, dat eerlang hier toch een eigen zelfstandige Kerk tot openbaring en instelling kan komen, met een eigen predikant. Van Soerabaja's uitgebreide Verstrooidengebied zou dan een deel aan Malang kunnen afgestaan worden, zoodat het allen ten goede kwam.

Ondertusschen staan we nog slechts aan het begin van deze gehoopte ontwikkeling, alhoewel Soerabaja toch reeds meende tot kerkbouw te Malang te moeten overgaan. Tot het houden der godsdienstoefeningen, die soms door een 50 personen worden bijgewoond, kon geen geschikte lokaliteit worden gevonden. Men moest daarom wel tot bouwen overgaan, en na langdurig overleg werd daarmede in het laatst van Augustus een begin gemaakt. Nu bouw men er tegelijk een flink huis bij, om dat voorlopig te verhuren, maar op den duur voor pastorie te kunnen bestemmen.

Nog verder echter schijnt men te Medan te zijn.

Niet dat hier van instelling van een nieuwe Kerk sprake zou wezen, maar wel van de instelling van een tweede predikantsplaats. Gingen deze plannen door, dan zou Medan de vierde plaats worden met twee predikanten, en van de 8 Holl. Kerken zou de helft alzo dubbel bezet zijn. Overbodige weelde is dit zeker niet. De groote Verstrooidenterreinen, die zoo uitgebreide reizen en daarmede langdurige afwezigheid uit de gemeente ter plaatse vrgen, maken de dubbele bezetting zeker allernoodzakelijkst. Dan alleen toch is het mogelijk, dat ter hoofdplaats steeds één predikant aanwezig is, en dat anderszits het Verstrooidenterrein intensief bearbeid wordt.

Reeds in 1920 zagen we dan ook Dr. J. H. Bavinck als hulpprediker naar Medan uitkomen, waar hij 1½ jaar naast Dr. Harrenstein arbeide.

In 1924 kwam Dr. Rullmann als tweede predikant, speciaal voor het werk onder de Verstrooiden, naar Batavia. Helaas vertrok Dr. Aalders in datzelfde jaar voor goed naar Holland, zoodat Batavia tot begin 1927 wachten moest voor het werkelijk twee predikanten voor het Holl. werk had. En thans heeft Dr. Rullmann in begin 1929 weer voor goed van de Holl. Kerk afscheid genomen, en slaagde Batavia er nog niet in

gestelde tweetal algemeene praedicaten: „praelogisch“ en „ir-rationeel“ de dubbele gedachte, dat de ware mystiek uit den Logos is, en dat ze zich herkent en belijdt in de wijsheid van den wedergeboren menschen, den „geestelijken“, niet psychischen, natuurlijken menschen; een zelf-herkenning echter, die verkregen werd alleen door de mate van, de ontmoeting van den geopenbaarden Logos en den van den Geest vernieuwden menschen.

Temeer is er reden om ook op dit terrein de principia der gereformeerde belijdenis vast te houden, omdat van verschillende zijden het „creatuur-gevoel“ in verband gezet wordt met het irrationeële, en dit dan weer met de religieuze mystiek (divinatie, intuïtie, etc.). Bekend is Otto, Das Heilige; in den loop van dit jaar (1929) verscheen op zijn boek een veelzins grondige kritiek van Lic. Dr. Friedr. K. Feigl, „Das Heilige“, Kritische Abhandlung über Rudolf Otto's gleichnamiges Buch (bekroonde publicatie van Teylers Genootschap) Haarlem, Bohn, 1929. Zie hierin vooral bl. 52 v., en bl. 90 v. In meer dan één opzicht heeft dit boek dingen gezegd, die vele „gereformeerden“ wel eens mochten ter harte nemen; vooral onder degenen, die met man en macht voor zich den naam „gereformeerd“ blijven opeischen, om dan hun „broeders“ te beschuldigen van farizeïsme, als ze het met Otto niet eens zijn....

K. S.

¹) Mystiek. Haar Vormen en Wezen, Groningen—Den Haag, Wolters, 1928, bl. 70, 71.

²) Dit is toch een heel andere relatie dan die tusschen het vele en een, de beweging en de rust, het worden en het zijn, het gebeuren en de geschiedenis.